

ЛЬВІВСЬКИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ

На правах рукопису

ГАВУКА Іван Степанович

Гавука
УДК 331.101.6:636/477.82/

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ
В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ КОЛГОСПІВ ЛІСОСТЕПОВОЇ
ЗОНИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Спеціальність 08.00.05 - Економіка, планування,
організація управління народним господарством
і його галузями /сільське господарство/

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

Л Ь В І В 1993

Львівський сільськогосподарський інститут
Львівська область

76 27 410
Робота виконана на кафедрі економіки сільського господарства
Львівського сільськогосподарського інституту

Науковий керівник	доктор економічних наук, професор, член-кореспондент УААН ТРИНЬКО Р.І.
Офіційні опоненти	доктор економічних наук, член-кореспондент УААН ТРИГУБЧУК В.М. кандидат економічних наук, доцент ЯНКІВ М.Д.
Провідна організація	Волинське науково-виробниче об'єднання "Еліта"

Захист дисертації відбудеться " 14 " червня 1993 р.
о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої Ради К.І.20.74.02
у Львівському сільськогосподарському інституті за адресою:
292040, Львівська область, Ловківський район, м.Дубляни

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Львівського
сільськогосподарського інституту

Автореферат роз'яснення " 13 " травня 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої Ради,
кандидат економічних наук,
доцент

З.С. Калда
З.С. КАЛДА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах продовольчої кризи особливої гостроти набувають проблеми підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. Питання про продуктивність праці, темпи і резерви її зростання в аграрному секторі мають істотне значення в розвитку суспільства, через те що на цій основі забезпечується надійне постачання населення продуктами харчування, високі і стійкі темпи розширення відтворення галузі, збільшення обсягів національного валового продукту і валового доходу.

Головні напрямки підвищення продуктивності праці в галузях народного господарства за теперішнього часу окреслені. До них відносяться копітні зміни господарського механізму, що характеризуються демонополізацією державної власності і становленням різноманітних форм приватної власності, демонтажем командно-адміністративної системи управління економікою і переходою до чинкових відносин, утвердженням принципів правової справедливості в сфері економічних відносин. Якщо головні напрямки підвищення продуктивності праці не викликають серйозних теоретичних заперечень, то практична їх реалізація стримується через недостатню дослідженість умов і особливостей прояву економічних відносин при різних формах власності підприємств, в різних галузях і регіонах.

Дослідження резервів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів лісостепової зони Волинської області зумовлене такими обставинами. По-перше, колгоспи цього регіону є основними виробниками товарної молочної продукції. В 1990 р. питома вага реалізованого колгоспами молока складала 65,9 % в загальних обсягах закупок цієї продукції у всіх категоріях господарств. Тому в умовах переходу до приватних форм власності в сільському господарстві потрібне розв'язання проблема ефективного використання наявного виробничого потенціалу молочного скотарства в колгоспах. По-друге, сприятливі природно-економічні умови виробництва молока в лісостеповій зоні області визначають перспективи для нарощування валових обсягів виробництва продукції галузі. По-третє, молочне скотарство належить до тих галузей аграрного сектора, в яких здебільшого виробляється кінцева продукція сільськогосподарських підприємств і найбільш складно проявляються економічні відносини. Виходячи із цього, розв'язання поставлених в роботі проблем дозволяє визначити резерви підвищення продуктивності праці, що мають спільний характер і для інших галузей сільськогосподарського виробництва в колгоспах.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування реально існуючих, але не використаних резервів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів лісостепової зони Волинської області. Для реалізації вказаної мети потрібно було вивчити такі завдання: визначити суть, характер і особливості підвищення продуктивності праці в галузях сільського господарства; обґрунтувати підходи до кількісної оцінки продуктивності праці в молочному скотарстві; розробити класифікацію факторів підвищення продуктивності праці в галузі; вивчити основні тенденції динаміки продуктивності праці та їх вплив на темпи економічного розвитку галузі; провести аналіз впливу факторів на динаміку і досягнутий рівень продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів регіону за минулий період; обґрунтувати резерви підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів регіону.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є продуктивні сили і економічні відносини, що виникають в процесі виробництва продукції сільського господарства. Об'єктом дослідження об'єднано молочне скотарство колгоспів лісостепової зони Волинської області, чисельність яких в 1990 п. складала 127.

Історія дослідження. Основов пов'язання поставлених в роботі завдань є положення економічної теорії і методи історичного і діалектичного підходу до вивчення економічних явищ. В процесі дослідження, поряд із монографічними, використовувались методи аналізу і синтезу, системного аналізу, індексного аналізу рядів динаміки, порівняльно-аналітичного та кореляційно-регресійного аналізу.

Як джерело інформації використовувались дані статистичної звітності, довідково-нормативні матеріали і література з обраної проблеми.

Наукова новизна. До результатів дослідження, що характеризують наукову новизну, відносяться: розроблені підходи до класифікації факторів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві, що ґрунтуються на системному аналізі структурних елементів процесу праці і типів економічних відносин, які виникають в процесі виробництва продукції галузі; розроблені пропозиції щодо виявлення і особливостей реалізації резервів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів в період формування шкільних відносин в економіці.

Практичне значення роботи полягає у наступних результатах дослідження: обґрунтування організаційно-методичних заходів щодо стабілізації і удосконалення адміністративних відносин колективної власності.

колгоспів, орендного підряду, орендного підряду із викупом власності, орендно-акціонерного і акціонерно-кооперативного підрядів; пропозиції щодо вдосконалення закупок молочної продукції, матеріально-технічного постачання сільськогосподарських підприємств і ціноутворення в період формування ринкових відносин в економіці; пропозиції щодо становлення і розвитку внутрірегіональної галузевої, мікрорегіональної галузевої і міжгалузевої конкуренції. Реалізація вказаних заходів та пропозицій буде мати важливе значення для динамічного підвищення продуктивності праці не тільки в молочному скотарстві колективних господарств досліджуваного регіону, але і в інших галузях сільськогосподарських підприємств природно-економічних зон України.

На захист виносяться: результати аналізу впливу факторів на динаміку і досягнуття рівень продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів регіону за минулий період; обґрунтування організаційно-методичних заходів щодо становлення і вдосконалення акціонерних відносин колективною власністю колгоспів, орендного підряду, орендного підряду із викупом власності, орендно-акціонерного та акціонерно-кооперативного підрядів; пропозиції щодо вдосконалення закупок молочної продукції, матеріально-технічного постачання сільськогосподарських підприємств та ціноутворення в період формування ринкових відносин в економіці; пропозиції щодо становлення та розвитку внутрірегіональної галузевої, мікрорегіональної галузевої і міжгалузевої конкуренції.

Апробація роботи і публікації. Положення, що містяться в дисертаційній роботі, доповідались на вузівських, регіональних та республіканській науково-практичних конференціях, які проводились в Львові, Кам"янець-Подільському, Хмельницькому, Іттоміті, В.Бакті.

З теми дослідження опубліковано II наукових робіт обсягом 1,6 друкованого аркуша.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, 14 додатків. Робота викладена на 276 сторінках машинописного тексту, містить 14 таблиць, 2 малюнки. Список використаної літератури вклучає 206 найменувань.

У вступі обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання і об'єкт дослідження, відображено наукову новизну та практичну цінність роботи.

у першій главі - "Теоретичні і методологічні питання продуктивності праці і особливості її оцінки в молочному скотарстві" -

розкрито зміст поняття "продуктивність праці", визначено суть, характер та особливості підвищення продуктивності праці в галузях сільського господарства, розглянуто місце та значення продуктивності праці в системі економічних категорій, що відображають ефективність праці і виробництва, окреслено проблеми кількісної оцінки продуктивності праці та обґрунтовано показники, що характеризують її рівень і динаміку в молочному скотарстві, розроблено підходи до класифікації факторів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві.

В другій главі - "Динаміка і сучасний стан продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів лісостепової зони Волинської області" - вивчено основні тенденції динаміки продуктивності праці і їх вплив на темпи економічного розвитку галузі, проведено аналіз факторів, що зумовили досягнутий рівень і темпи динаміки продуктивності праці в галузі колгоспів регіону за минулий період, визначено основні напрямки підвищення продуктивності праці на наступні роки.

В третій главі - "Резерви підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів в умовах вдосконалення внутрігосподарських відносин і формування ґрунтових відносин" - обґрунтовано резерви підвищення ефективності відносин когистування, володіння і розпорядження колективної власністю колгоспів, розроблено заходи щодо підвищення ефективності відносин колективної власності колгоспів, проведено аналіз проблем ефективного формування ґрунтових відносин стосовно галузевих і регіональних умов та особливостей розвитку молочного скотарства пригородно-економічної зони області.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Кількісна оцінка продуктивності праці в сільському господарстві відображається системою запісних та натуральних показників. В дисертаційній роботі досягнутий рівень і динаміка продуктивності праці характеризувалися обсягами виробництва валової продукції і порівняльних цінах і вазового доходу в поточних цінах в розрахунку на 1 гед.-год. повних затрат праці. Щільно проаналізовано причини темпів динаміки продуктивності праці в молочному скотарстві потребувало аналізу показників ґрунтовості і цінності та врахуванням його якості.

За минулий період біст вазових обсягів виробництва валової продукції молочного скотарства колгоспів регіону досягався головним чином за рахунок факторів, що стосуються економічної та учасності праці. В середньому за 1971-1990 р.р. частка частоти валової продукції галузі колгоспів регіону за рахунок продуктивності праці і молочної продуктивності корів становила, відповідно, 64% і 52%.

Проте, на основі аналізу інтенсивності динаміки продуктивності праці і молочної продуктивності корів за 1971-1990 р.р. встановлено, що середньорічні темпи приросту вказаних показників за цей період є незначні, оскільки складають лише 3,2 % і 1,9 %. Екстраполюючи, зокрема, досягнутий темп приросту продуктивності праці в галузі на перспективу, для збільшення рівня даного показника в два рази потрібно буде більш, як 20 років, а в три рази - близько 35 років. Очевидно, що така результативність дії факторів економії живої і уречевленої праці стримуватиме динамічний розвиток галузі в наступних роках.

Поряд із цим, оцінка інтенсивності динаміки середнього в укуплених періодах рівня продуктивності праці в галузях сільського господарства колгоспів регіону /табл. I/ показала, що темпи росту цих показників характеризуються істотними відмінностями в 1971-1982 р.р. і 1983-1990 р.р.

Таблиця I
Рівень і динаміка продуктивності праці в галузях сільського господарства колгоспів лісостепової зони Волинської області за 1971-1990 р.р. /в середньому/

Показник	:1971-:1976-:1983-:			в % /+,-/ до	
	:1975	:1982	:1990	1971-1975 р.р.	1983-1990 р.р.
	р.р.	р.р.	р.р.	:1976- :1982 р.р.	:1983- :1990 р.р.
Вироблено валової продукції /в порівняльних цінах 1983 р./ на 1 лрд.-год., крб.					
в сільському господарстві	2,60	2,87	3,99	110,4	153,5
в тваринництві	2,46	2,61	3,34	106,1	135,6
в молочному скотарстві	2,49	2,57	3,48	103,2	139,9
Коефіцієнт варіації рівня продуктивності праці, %					
в сільському господарстві	7,7	7,8	8,8	0,1	1,1
в тваринництві	5,7	8,0	8,6	2,3	2,9
в молочному скотарстві	3,2	11,0	9,2	7,8	6,0

Аналіз показників табл. I дозволив зробити такі висновки: по-перше, враховуючи об'єктивно існуючі виробничо-технологічні та природно-біологічні відмінності характеру дії факторів в різних галузях сільського господарства, істотна диференціація темпів росту продуктивності праці в цих галузях за 1971-1982 р.р. і 1983-1990 р.р. могла бути спричинена спільною економічною природою чинників підвищення продуктивності праці; по-друге, помітний і стійкий ріст продуктивності праці в сільському господарстві, тваринництві і молочному скотарстві в 1983-1990 р.р. зумовляє доцільність поглибле-

ного вивчення реалізованих в цьому періоді заходів щодо досягнення такого результату ефективності виробництва. Дані положення визначили напрямки і зміст подальшого дослідження резервів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів регіону.

Із метою комплексного вивчення чинників, що визначають динаміку і рівень продуктивності праці, в дисертаційній роботі розроблено два підходи до класифікації факторів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів.

Згідно одного із таких підходів до класифікації групування факторів проведено в рамках типів відносин, що виникають в процесі управління особистими, колективними і суспільними економічними інтересами. Загальна характеристика тенденція розвитку цих груп факторів за попередні роки визначена на основі аналізу динаміки обсягів валового доходу і його складових частин в розрахунку на одиницю виробничих ресурсів, що використовуються в галузі /табл.2/.

Таблиця 2

Динаміка обсягів валового доходу, чистого доходу і затрат на оплату праці в розрахунку на 1 гед.-год. повних затрат праці і голову молочного стада корів в колгоспах лісостепової зони Волинської області за 1971-1990 р.р. /в септедньому/

Показник	:1971- :1975 р.р.	:1976- :1982 р.р.	:1983- :1990 р.р.
Обсяг валового доходу в розрахунку на 1 гед.-год. повних затрат праці, крб.	0,594	0,659	1,034
в т.ч.			
чистий дохід	0,061	-	0,662
затрати на оплату праці	0,533	0,659	1,152
Обсяг валового доходу в розрахунку на голову молочного стада корів, крб.	243,0	250,0	647,0
в т.ч.			
чистий дохід	25,0	-	245,0
затрати на оплату праці	218,0	250,0	402,0

Аналіз показників табл.2 дозволяє виділити якісно відмінні періоди в розвитку відносин, що виникають в процесі управління особистими, колективними і суспільними економічними інтересами.

Істотною особливістю першого із таких періодів /1971-1982 р.р./ є низький рівень показника валового і чистого доходу в розрахунку на одиницю використовуваних в молочному скотарстві виробничих ресурсів. Виведіток провалу цієї особливості в колгоспах регіону стигнувалося розширення відтворення галузі за рахунок власних коштів і істотно обмежувалося можливості удосконалення внутрігосподарних

дарських відносин, що виникають в процесі управління особистими і колективними економічними інтересами.

На відміну від цього, в середньому за період із 1983 р. по 1990 р. спостерігається значний ріст обсягів валового доходу і його основних складових частин в розрахунку на одиницю використуваних в галузі виробничих ресурсів. Це дало змогу суттєво покращити пропорції розподілу валового доходу на фонд оплати праці і чистий дохід і тим самим створити сприятливіші умови для вдосконалення внутрігосподарських відносин.

Оскільки в результаті проведеного аналізу було виявлено, що економічний розвиток молочного скотарства в середньому за 1983-1990 р.р., в порівнянні із 1976-1982 р.р., характеризувався істотним підвищенням обсягів валової продукції /136,5 %/, рівнів продуктивності праці /135,4 %/ і молочної продуктивності тварин /127,1 %/, то із врахуванням цієї обставини висунуте припущення про те, що кращі умови, які були створені для вдосконалення внутрігосподарських відносин в останні роки, були реалізовані в практиці господарювання колгоспів регіону. Виходячи із сформульованого припущення, поглибленого вивчення вимагає: а/ дослідження причин, що сприяли створенню кращих умов для вдосконалення внутрігосподарських відносин за останні роки минулого періоду; б/ дослідження здійснених безпосередньо в колгоспах регіону заходів, що зумовили істотний ріст темпів економічного розвитку галузі в 1983-1990 р.р.

До причин, що сприяли створенню кращих умов для вдосконалення внутрігосподарських відносин за останні роки, слід передусім віднести різке підвищення цін на сільськогосподарську продукцію. Розрахунково-аналітичним аналізом, зокрема, встановлено: якщо в середньому за 1976-1982 р.р., в порівнянні із 1971-1975 р.р., темпи приросту рівнів закупівельних цін, собівартості і матеріаломісткості і ц молока базисних кондицій становили, відповідно, 27,8 %, 43,8 % і 67,6 %, то в середньому за 1983-1990 р.р., в порівнянні із 1976-1982 р.р., ріст закупівельних цін на цю продукцію дозволив покращити співвідношення темпів приросту вказаних показників в такому кількісному виразі - 34,8 %, 14,7 % і 15,6 %.

Пояд із цим, дослідженнями виявлено суттєві недоліки в розвитку відносин ціноутворення в сільському господарстві за останні роки. В загальних рисах такі недоліки характеризувалися: низьким розрахунковим рівнем рентабельності /6,4 %/, встановленим в закупівельних цінах на молоко; відсутністю гнучких механізмів підтримання паритетного рівня цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічні

ресурси та послуги; суб"єктивно-плановим підходом до перерозподілу частини обсягів чистого доходу між галузями, регіонами і окремими підприємствами; прохраним характером оподаткування чистого доходу /прибутку/ сільськогосподарських підприємств з метов формування державного бюджету; централізованими методами ціноутворення, закупок сільськогосподарської продукції і матеріально-технічного постачання. Можливості для комплексного подолаання цих, та інших недоліків відносин ціноутворення відкриваються за умови переходу від адміністративно-командних методів управління економікою до ринкових відносин. Тому визначальним напрямком всеохоплювчої реалізації резервів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві, як і в інших галузях сільського господарства, є формування та розвиток ринкових відносин.

Вивчення реалізованих безпосередньо в колгоспах регіону заходів, що зумовили істотний ріст темпів економічного розвитку галузі в 1983-1990 р.р., вимагало насамперед дослідження речових і організаційно-речових факторів процесу праці. В основу такого дослідження покладено розроблений в дисертаційній роботі підхід до класифікації факторів підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві, що ґрунтується на системному аналізі структурних елементів процесу праці в галузі. Використання цього підходу до класифікації факторів в дослідженні дозволило обґрунтувати резерви підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів регіону за рахунок позноцінного і стабільно високого рівня годування тварин, покращання селекційно-плеємних характеристик поголів"я молочного стада корів, вдосконалення засобів для комплексної механізації мочочних ферм, місткість 50, 100 голів тварин.

Разом із цим дослідженням встановлено, що вдосконалення речових і організаційно-речових елементів процесу праці, хоча і є необхідною умовою динамічних темпів підвищення продуктивності праці, в той же час не створює достатніх умов для досягнення бажаного результату.

З метов виявлення достатніх умов динамічного підвищення продуктивності праці в молочному скотарстві колгоспів проведено аналіз факторів, зумовлених вдосконаленням внутрігосподарських відносин, що виникають в процесі управління особистими і колективними економічними інтересами. Визначально значення цих факторів полягає в тому, що в їх основі лежать певні відносини користування, володіння і розподілення колективної власності, прогресивна зміна яких створює економічні передумови для підвищення результативності дії факторів речового і організаційно-речового характеру.

В істотному аспекті дослідження слід виділити два якісно від-

мімких періодів в можливостях вдосконалення внутрігосподарських відносин, що виникають в процесі управління особистими і колективними економічними інтересами. Першим із таких періодів бере початок із років заснування колгоспів і завершується роками проведення приватизації колгоспної власності. Характерною особливістю цього періоду є те, що практика вдосконалення внутрігосподарських відносин базувалася на зміні відносин користування колективною власністю і не передбачала надання окремим співвласникам колективної власності прав індивідуально-групового володіння і розпорядження цією власністю. Виходячи із даної особливості, можливості вдосконалення внутрігосподарських відносин в рамках цього періоду обмежувались впровадженням і розвитком індивідуального, колективного і окремого підходів.

Аналіз змісту і практики впровадження та розвитку вказаних моделей внутрігосподарських відносин в молочному скотарстві колгоспів регіону за минулий період дозволив визначити резерви підвищення ефективності функціонування цих відносин на найближчі роки і обґрунтувати умови та заходи, що будуть сприяти успішній реалізації таких резервів.

Більш широкі можливості для підвищення ефективності використання виробничого потенціалу колгоспів і його галузей відкриваються в період приватизації колгоспної власності, оскільки вдосконалення внутрігосподарських відносин в цьому періоді передбачає не тільки впровадження та розвиток прогресивних моделей відносин користування колективною власністю, але і впровадження та розвиток прогресивних моделей відносин володіння і розпорядження колективною власністю.

Загальна характеристика можливих методів приватизації колгоспної власності дозволяє підрозділити дві основні моделі проведення цього процесу.

Впровадження однієї із таких моделей приватизації здійснюється в умовах певного викочистання адміністративно-командних методів і заходів управління сільським господарством, централізації ціноутворення, закупки сільськогосподарської продукції і матеріально-технічного постачання, слабкого розвитку ґрунтової інфраструктури. В таких умовах приватизація колгоспної власності може проводитися в формі повних відносин володіння і розпорядження колективною власністю. Суттєвими рисами цієї моделі приватизації колгоспної власності є, по-перше, обмежене надання співвласникам колгоспної власності права індивідуально-групового володіння колективною власністю /головики членом в формі часті в згоді/ і частковий замісний вплив цієї власності/, по-друге, обмежене надання співвласникам колгоспної власності права індивідуально-групового розпорядження колективною власністю /головики членом в формі довічного складування сировини частки власності/.

Аналіз факторів, що зумовляють підвищення ефективності відносин колективною власності, дозволив встановити позитивні і негативні стосунки пайових відносин колективною власності.

Позитивна стосунки пайових відносин колективною власності полягає в тому, що впровадження цих відносин в практику є першим етапом приватизації колгоспної власності, на якому можна досягнути підвищення ефективності використання виробничих ресурсів не тільки за рахунок вдосконалення відносин користування колективною власністю, але і за рахунок вдосконалення відносин індивідуально-групового володіння і розпорядження цієї власності.

Поряд із цим, пайовим відносинам колективною власності притаманні суттєві недоліки, проояв яких дедалі більше стримувати не висте ефективності використання виробничого потенціалу колгоспів і його галузей. До таких недоліків слід передусім віднести властиву методикам розрахунку економічних норм і коефіцієнтів зрівнялівку в розподілі фонду матеріальною винагороди і щорічного приросту пайового фонду між співвласниками колективною власності, а також обмеження розвитку відносин індивідуально-групового розпорядження колективною власністю.

Широкі можливості для подолання недоліків пайових відносин колективною власності колгоспів відкриваються із впровадженням моделі приватизації колгоспної власності в формі акціонерних відносин володіння і розпорядження майном і груповими засобами колективною власності. Характерною ознакою акціонерних відносин колективною власності є те, що у міру створення відповідних умов співвласникам колгоспної власності надаються більш широкі і більш повні права індивідуально-групового володіння і розпорядження колективною власністю як в юридичній оцінці, так і в фізичному виразі. Дослідженнями встановлено, що визначальною умовою впровадження акціонерних відносин колгоспної власності є формування та розвиток ринкових відносин в економіці.

Висока ефективність акціонерних відносин колгоспної власності і недостатня дослідженість в економічній літературі проблем їх впровадження та функціонування зумовили доцільність розробки організаційно-методичних заходів щодо успішного впровадження даної моделі приватизації колгоспної власності. Вихідне місце серед таких заходів займає розробка раціональної методики акціонування колгоспної власності.

Для обґрунтування положень раціональної методики акціонування колгоспної власності проаналізовані спільні і відмінні ознаки пайових і акціонерних відносин колгоспної власності. В результаті прове-

деякого аналізу визначено принципи, які покладені в основу розробки положень методики акціонування колгоспної власності.

Основними положеннями розробленої методики акціонування колгоспної власності передбачається: проведення повного розподілу між співвласниками колективною власністю акціонерного фонду колгоспу, розмір якого визначається як сума обсягів основних фондів і оборотних засобів за врахуванням обсягу позичкових засобів та кредитів; виконання в розрахунках розміру участі окремих співвласників колективною власністю в акціонерному фонді колгоспу положень методичних рекомендацій щодо організації панових відносин в сільськогосподарських підприємствах; регламентація прав користування підвладними підприємствами колгоспу основними засобами виробництва, що експлуатуються ними в процесі виробництва продукції та послуг; заснування розрахунково-кредитного банку акціонерного товариства колективного господарства; дотримання певної послідовності і змістовності етапів акціонування майна та коштів колгоспу. В результаті реалізації положень даної методики акціонерний фонд колективного господарства /АФ/ розпадається на такі складові частини: акціонерний фонд іменних акцій /АФ_і/; акціонерний фонд безіменних акцій із правом управління виробництвом /АФ_в/; акціонерний фонд безіменних акцій без права управління виробництвом /АФ_н/.

$$АФ_{\Sigma} = АФ_{і} + АФ_{в} + АФ_{н} \quad /1/$$

Тому залучена оцінка частки майна та коштів колективною власністю /КВ_н/, що перебуває в користуванні конкретного підвладного підприємства, за акціями формування цієї частки визначається наступним чином

$$КВ_{н} = АФ_{і\Sigma} + K_{\Sigma} \cdot (АФ_{і} + АФ_{в} + ПЗ) \quad /2/$$

де АФ_{іΣ} - обсяг акціонерного фонду іменних акцій підприємств підвладного підприємства; ПЗ - обсяг позичкових засобів та кредитів колективного господарства; K_Σ - коефіцієнт кредитування розрахунково-кредитним банком фінансових ресурсів для покриття вимог: основних і оборотних засобів, якими користуються підвладні підприємства.

Раціональність запропонованої методики акціонування колгоспної власності виявляється в тому, що в її виконанні створюється організаційно-економічні передумови для становлення ефективного відносин індивідуально-групового користування, виробництва і використання колективним підприємством колгоспу.

Значущим результатом динамічних тенденцій підвищення продуктивності праці в галузі сільського господарства колгоспів є встановлення перспективних форм відносин користування колективною власністю.

Для успішного становлення таких форм відносин необхідною умовою

ності в колгоспах необхідно здійснити заходи, які б сприяли децентралізації управління підприємними підрозділами і налагодженню між ними прямих виробничо-економічних зв'язків, посиленню ролі в управлінні виробництвом спеціалістів фінансово-економічного і юридичного профілю, впровадженню ефективних методик розрахунку економічних норм та коефіцієнтів, організації юридичного обслуговування підприємних підрозділів. Ключове місце серед цих заходів повинно належати децентралізації внутрігосподарського цілоутворення і впровадженню в практику взаєморозрахунків між підприємними підрозділами та галузями дівчих і договірних ціл, а також проведення акціонування колективної власності. З огляду на дані обставини, визначальних умов становлення прогресивних форм відносин користування колективною власністю є формування і розвиток ґрунтових відносин в економіці.

Дослідженнями встановлено, що ефективними формами відносин користування і володіння колективною власністю колгоспів в період формування ґрунтових відносин є моделі орендного підприємства, орендного підприємства із викупом власності, орендно-акціонерного та акціонерно-кооперативного підприємств. Відмінні ознаки вказаних моделей відносин індивідуально-групового володіння і користування колективною власністю колгоспів характеризуються формою та ступенем участі працівників підприємних підрозділів в спільному володінні використуванням майном та коштами колективної власності.

Із метою цілеспрямованішого підходу до впровадження заходів щодо становлення ефективних моделей відносин користування і володіння колективною власністю колгоспів в період формування ґрунтових відносин в економіці в дисертаційній роботі обґрунтовано і розроблено: методику розрахунку оптимальних строків укладення орендного договору в молочному скотарстві; основні положення методики визначення обсягів орендної плати і господарсько-господарського доходу орендного підприємства; основні положення методики формування і використання обсягів орендної плати і господарсько-господарського доходу підприємного підприємства, яким реалізовується право викупу власності; методику розрахунку обсягів орендної плати і господарсько-господарського доходу орендно-акціонерного підприємного підприємства; методику розрахунку обсягів господарсько-господарського доходу власників безіменних акцій і господарсько-господарського доходу акціонерно-кооперативного підприємства.

Важливою проблемою стійких темпів підвищення продуктивності праці в галузях сільського господарства колгоспів є обґрунтування заходів щодо впровадження ефективних відносин індивідуально-групового розпорядження колективною власністю. Оскільки залежно

від етапу розвитку приватизації колективної власності і ринкової інфраструктури регіону модальності для здійснення цих заходів будуть різні, то в період становлення акціонерних відносин колективної власності вдосконалення форм відносин індивідуально-групового розпорядження колективних власностей необхідно було б обмежити в рамках функціонування акціонерного товариства колективного господарства закритого типу. Завершення становлення акціонерних відносин колективної власності та достатній розвиток в регіоні ринкової інфраструктури дозволяє розширити можливості вдосконалення форм відносин індивідуально-групового розпорядження колективних власностей в рамках функціонування акціонерного товариства колективного господарства відкритого типу.

Визначальною умовою всеохоплювчої і нової реалізації резервів динамічного підвищення продуктивності праці в галузях сільського господарства є формування та розвиток ринкових відносин в економіці. Аналіз проблем ефективного формування ринкових відносин стосовно регіональних і галузевих умов та особливостей розвитку молочного скотарства в природно-економічній зоні області дозволив вказати на шляхи вдосконалення закупки молочної продукції сільськогосподарськими підприємствами.

Одним із напрямків вдосконалення закупки молочної продукції передбачається існування державного замовлення на цю продукцію. Проте в період формування ринкових відносин в економіці зхизала форма закупівель сільськогосподарської продукції повинна зазнати кількісних та якісних змін. Кількісні зміни централізованих закупівель молочної продукції характеризуються істотним зменшенням обсягів державного замовлення за рахунок зняття тієї частини товарної продукції галузі, що використовується для місцевого /регіонального/ споживання. Це дозволить скоротити повний державний замовлення на молочну продукцію до 40-50 % від товарної продукції галузі. Якісні зміни державного замовлення націлені на посилення економічної відповідальності і зацікавленості сільськогосподарських підприємств в його виконанні і тому повинні ґрунтуватися на здійсненні заходів, які б забезпечували приоритетність поставок молочної продукції в республіканські фонди, дотримання паритетного рівня цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічні ресурси та послуги для сільського господарства, поставку сільськогосподарським підприємствам дефіцитних матеріально-технічних ресурсів.

Впливовим чинником істотного напрямку вдосконалення закупки молочної продукції є відмова від централізованих закупівель цієї продукції і розширення мережі за формування ринкових відносин в сфері виробни-

цтва, переробки та реалізації кінцевої продукції галузі. Дослідженнями встановлено, що розмір децентралізованих закупок молочної продукції сільськогосподарських підприємств регіону буде становити 70-80 % від загального обсягу товарної продукції галузі.

Вихідною умовою реалізації даного напрямку вдосконалення закупок товарного молока, так само як і інших видів сільськогосподарської продукції, є децентралізація матеріально-технічного постачання сільськогосподарських підприємств. Враховуючи цю умову, в дисертаційній роботі проведено обґрунтування і розробку пропозицій щодо ефективного стачовлення децентралізованих форм закупок молочної продукції в регіоні. Важливе місце серед розроблених пропозицій належить організаційно-економічним заходам, впровадження яких повинно сприяти: розвитку ринкової інфраструктури; заснуванню регіональних, міжрегіональних і республіканських асоціацій виробників молочної та сільськогосподарської продукції; становленню децентралізованих закупок продукції молочного скотарства в формі квот; реформі централізованого механізму ціноутворення із його опієнтацією на ринкове регулювання цін; налагодженню якісно нових /прямих/ виробничо-економічних зв'язків сільськогосподарських підприємств, що виробляють молочну продукцію, із промисловими та торговими підприємствами, які переробляють і реалізують цю продукцію; розв'язанню проблем соціально-економічного захисту населення; подоланню монополії та становленню і розвитку конкуренції в сфері виробництва, переробки і реалізації молочної продукції.

Оскільки зміст і практика реалізації вказаних заходів конкретизується залежно від стану розвитку конкуренції в сфері виробництва, переробки і закупок кінцевої продукції молочного скотарства, то в дисертаційній роботі значне місце відведено обґрунтуванню і розробці пропозицій щодо становлення та розвитку внутрірегіональної галузевої, міжрегіональної галузевої і міжгалузевої конкуренції.

ВИСНОВКИ

1. Приріст обсягів виробництва валової продукції молочного скотарства колгоспів регіону в середньому за 1971-1990 р.р. досягався головним чином за рахунок продуктивності праці /84 %/ і продуктивності молочного стада корів /52 %/. Поряд з цим низькі темпи приросту даних факторних показників /3,2 % і 1,9 %/ стримували динамічні темпи підвищення результативного показника за рахунок інтенсивних факторів, що сприяють економії живої та утчевленої праці.

2. Розвиток молочного скотарства колгоспів регіону до і після

1983 р., так само як і інших галузей сільського господарства, характеризується значними відмінностями темпів динаміки обсягів валової продукції, виробництва валової продукції і валового доходу в порівнянню на 1 люд.-год. повних затрат праці. Відмінностей рівнів другого періоду є стійке і істотне підвищення вказаних показників, яке порівняно із середньорічним рівнем 1976-1982 р.р. становило відповідно 136,5 %, 139,9 % і 278,3 %.

3. Незважаючи на помітний ріст продуктивності молочної стади корів в колгоспах регіону в останні роки /1983-1990 р.р./, резерви її підвищення за рахунок покращення селекційно-племенних характеристик тварин та забезпечення повноцінного і стабільно високого рівня годуння тварин залишаються значними.

4. Головною причиною, що стимулювала істотне зростання повної і технологічної трудомісткості обслуговування поголів'я молочної стади корів на етапі застосування механізації основних виробничих процесів в галузі, є недосконалість технічних засобів, які випускались промисловістю сільськогосподарського машинобудування для механізації молочної ферми, місткості 100-200 голів тварин.

5. Вдосконалення речових і організаційно-речових елементів процесу праці в галузі, хоча і є необхідною умовою динамічних темпів підвищення продуктивності праці, в той же час не створює достатніх умов для досягнення бажаного результату. Достатньою умовою динамічного підвищення ефективності-використання виробничих ресурсів в галузі сільського господарства колгоспів є вдосконалення внутрішньогосподарських відносин на основі надання співвласникам колективної власності біля витоків і біля певних пруг індивідуально-групового користування, розподілу і розпорядження колективної власністю в її матеріальному і фізичному вимірі.

6. Визначальною умовою впровадження і вдосконалення ефективних моделей відносин індивідуально-групового користування, виведення і розпорядження колективної власністю колгоспів є розкриття відносин, що виникають в процесі утворювання суспільними економічними інтересами, в напівяку формування певних відносин з економіці. Завдяки їм цього, досягнута ступінь розвитку суспільних економічних відносин в конкретний період визначає конкретні можливості становлення виробничих форм відносин користування, розподілу і розпорядження колективної власністю колгоспів.

ВІСНОСИТИ ВИРОБНИЦТВА

1. Висока ефективність найвищої колективної і найвищої особистого підприємств в період становлення економічних відносин-адміністративних

методів і вакалів управління сільським господарством визначає економічну доцільність здійснення заходів, що сприяють впровадженню та вдосконаленню даних моделей відносин індивідуально-групового користування, володіння і розпорядження колективною власністю колгоспів.

2. Для забезпечення динамічних темпів підвищення продуктивності праці в галузях сільського господарства колгоспів в період формування ринкових відносин в економіці необхідно впровадити акціонерні відносини колективної власності. Ефективність акціонерних відносин колгоспної власності досягається передусім за рахунок орендного підряду, орендного підряду із викупом власності, орендно-акціонерного та акціонерно-кооперативного підрядів. В основу функціонування вказаних моделей відносин колективної власності слід покласти використання діючих і договірних цін.

3. На етапі становлення акціонерних відносин колгоспної власності вдосконалення форм відносин індивідуально-групового розпорядження колективною власністю доцільно обмежити в рамках акціонерного товариства закритого типу. Завершення становлення акціонерних відносин колгоспної власності та достатній розвиток ринкової інфраструктури дозволяють розширити можливості вдосконалення форм відносин індивідуально-групового розпорядження колективною власністю в рамках акціонерного товариства відкритого типу.

4. Ефективне формування ринкових відносин стосовно умов та особливостей розвитку галузей сільського господарства колгоспів потребує не тільки створення організаційно-правових і організаційно-економічних передумов для надання співвласникам колгоспної власності більш широких і більш повних прав користування, володіння і розпорядження колективною власністю, але і використання методів організаційно-адміністративного і організаційно-економічного характеру впливу на вдосконалення відносин колгоспної власності

3 теми дисертації опубліковані роботи

1. Резервы повышения производительности труда и снижения затрат в условиях совершенствования хозрасчетных отношений в молочном скотоводстве колхозов//Экономика и организация сельскохозяйственного производства. - 1987. - №3. - С.64.-Деп. в ВНИИТЭИагропром, №48.

2. Проблемы информативного обеспечения моделей производительности труда//Информативное обеспечение и оптимальное планирование сельскохозяйственного производства в системе АПК: Сб. науч. тр./ЛСХИ. - Львов, 1988. - С.48-51.

3. Прогрессивная организация хозрасчета в животноводческих бригадах на коллективном подряде//Инф. лист. - Львов, ИТЦНТИ, 1988. - Вып.5 /в соавторстве/.

4. Гармонізація мікроекономічних відносин в умовах орендного під-
ряду - один із резервів стійкого зростання кінцевих результатів ко-
лективного скотарства//Тези доп. наук.-теорет. конф./Нам"янець-Поділь-
ський СГІ. - Кам"янець-Подільський, 1989. - С.141-142 /в співавторст-
ві/.

5. Співвідношення елементів нового господарського механізму в
АПК//Інф. лист. - Львів, МТЦНТІ, 1989. - Вип. 3 /в співавторстві/.

6. К вопросу о совершенствовании модели внутривоспроизводительных от-
ношений//Социальные проблемы труда: Тез. докл. науч.-практ.
конф. - Киев, 1989. - С.66-67 /в співавторстві/.

7. Системний підхід до моделювання протидії зростання продуктив-
ності праці на вілі сілськогосподарського підприємства//Актуальні
напрямки наукового забезпечення агропромислового комплексу західних
районів УРСР: Тези доп. наук.-виробк. конф. - Львів, 1990. - С.170-171.

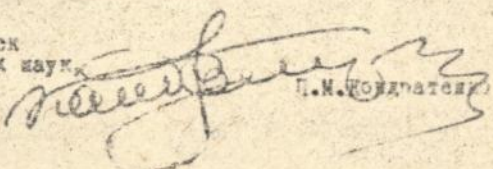
8. Вплив підсобних промислів на соціально-економічний розвиток
сіл Волинської області//Розвиток соціальної інфраструктури села: Зб.
наук. праць/ДСГІ. - Львів, 1990. - С.116-119 /в співавторстві/.

9. Основная закономерность развития моделей внутривоспроизводительных
подрядных отношений в сельском хозяйстве//Совершенствование хозяйст-
венного механизма и интенсификация агропромышленного производства:
Тез. докл. науч.-практ. конф. - Ентопль, 1990. - Ч.1 - С.25-26.

10. Зміст, закономірності і ефективність розвитку форм внутрі-
господарських відносин в колгоспах//Економічні механізми господарю-
вання в АПК: Зб. наук. праць/ДСГІ. - Львів, 1991. - С.60-64 /в
співавторстві/.

11. До питання про формування селянських і фермерських госпо-
дарств//Наукові розробки і досягнення колективних і сілськогос-
подарському виробництву: Тези доп. наук.-практ. конф. - В.Балта,
1991. - С.76.

Відповідальність за випуск
донтою сілськогосподарських наук,
професор

П.М.Бондаренко

Над. до друку 10.05.93. Форм.60х85мм. Друк.ар.м., 93.
Об.-видав.з.6-77.Надп.друкарський. Друк.об'єктів: 2.
Вал.251. Тір.100. Безцінно.
Госзаказ №11. Удільн. Студенська, 2.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

AB 27.419

AB 27.419